

Programul Idei

Tipul proiectului: Proiect de cercetare exploratorie

Cod proiect: ID_1646

Contract de finanțare: 964/2009

Titlul proiectului: **Dilemele conviețuirii în procesul modernizării societății românești. Identități multietnice și mutații demografice la Est de Carpați în secolele XIX-XX**

Director proiect: Dr. Cătălin Turliuc, C.S. Gr. I

Sinteza lucrării pe anul 2009

În cursul anului 2009 principalele obiective urmărite de echipa de cercetare din cadrul proiectului au fost concentrate în direcția documentării, gestionării activităților din proiect, stabilirii ponderii demografice a grupurilor etnice minoritare a mobilității acestora prin imigrare și emigrare precum și stabilirea și evaluarea cadrului juridic în care a evoluat raportul dintre majoritari și minoritari, toate acestea în cursul secvenței cronotopice anunțate în titlul proiectului. Gestionarea activităților din proiect s-a făcut prin întocmirea de protocoale privind sarcinile de cercetare individuală pentru fiecare membru al echipei, angajamente de respectare a normelor deontologice, realizarea programului de achiziții prevăzute în planul de realizare a proiectului.

Activitatea de documentare desfășurată în țară (Iași, Suceava, București, Cluj Napoca) și străinătate (Ungaria, Germania, Marea Britanie) s-a concretizat în identificarea unor noi surse edite și inedite privitoare la tematica proiectului de cercetare și, în plus, a permis membrilor echipei consultarea unor lucrări recente publicate în străinătate pe teme conexe celor abordate de noi.

Un prim rezultat concret al acestei activități a fost dezvoltarea unui model analitic al proiectului de cercetare prin definirea și instrumentalizarea terminologiei și conceptelor utilizate în derularea proiectului. Astfel în legătură cu procesul *modernizării* am ajuns la următoarele concluzii: născută pe generoasa filiație a evoluționismului social – cu rădăcini puternice în Iluminismul și raționalismul european -, după cea de-a doua conflagrație mondială, ca o teorie suport pentru explicarea decalajelor existente în lume, teoria modernizării a pătruns treptat în avanscena preocupărilor mai multor categorii de cercetători ai fenomenelor sociale, economice, politice, dar și istorice, ajungând la apogeul când problemele decolonizării și dezvoltării au ocupat un loc important pe agenda internațională. Fațeta cea mai vizibilă a teoriei modernizării a fost cea consacrată aspectelor socio-economice, lucru care a pus oarecum în umbră alte valențe notabile ale acesteia în domeniul politic, dar și cel cultural-spiritual. De regulă, teoria modernizării a fost asociată teoriei dezvoltării și este prezentată ca fiind complet antitetică cu teoria dependenței, cel puțin așa cum a fost ea dezvoltată de Immanuel Wallerstein. Ce este deci modernizarea? Această întrebare nu și-a găsit încă un răspuns unanim acceptat, dar există o majoritate de opinii potrivit cărora modernizarea desemnează marile transformări ale societății și culturii începute în Europa odată cu Renașterea și care continuă, la nivel planetar, până astăzi. Conceptul și teoria modernizării se află în flagrantă opoziție cu teoria ciclurilor în evoluția istorică a umanității, sunt pozitivistice și concep istoria omenirii ca o istorie a progresului. Modernizarea implică o revoluție intelectuală, tehnologică și socială transformând relațiile fundamentale ale individului cu timpul, natura, omenirea. Timpul, spre exemplu, nu mai este perceput ciclic sau repetitiv, ci ca un proces, o matrice a schimbării coerente. Natura este percepută de omul modern ca fiind inteligibilă și

marcată de o ordine inerentă. Rolul științei și tehnologiei este acela de a schimba locul ființei umane în natură și societate prin ingineria socială și diviziunea muncii. Văzută astfel, modernizarea ne apare ca un termen comprehensiv și neutru din punct de vedere etic. Interpretarea modernizării, difuziunea și uniformitatea sa creează însă conuri de umbră, diferende și dispute cu vădite implicații politice. Teoria modernizării a avut mai multe surse și mai multe interpretări, dar toate acestea derivând din perspectiva eurocentrică prin care procesul dezvoltat în Occidentul european, implicând progresul, a fost văzut ca mijloc și model totodată pentru tot restul lumii. Unul dintre "părinții" acestui concept, o respectabilă figură a sociologiei universale a fost Talcott Parsons, cel care în perspectiva evoluționismului social și funcționalismului a conturat conceptul și i-a dat acestuia greutate analitică. În rândul teoreticienilor modernizării întâlnim un așa zis grup de "evoluționiști" precum Walt. W. Rostow, Alex Inkeles, Myron Weiner ș.a care susțin că experiența occidentală trebuie imitată de țările care vor să se dezvolte. Un alt grup important de teoreticieni este acela care susține că nu mimetismul absolut este calea modernizării, căci există substitute, "scurtături", variante, există posibilitatea "telescopării" modernizării sau a "arderii etapelor". Ce este comun tuturor teoreticienilor modernizării este faptul că ei acordă o poziție centrală în cadrul acestui proces **industrializării**, neglijând uneori complet și alți factori importanți în opinia noastră. Raționamentul pe care ni-l propun acești gânditori este simplu, determinist și liniar: Tehnologia a început să aibă efecte din cele mai puternice și marcante asupra hranei, confortului, speranței de viață a întregii populații din Occident. Ea a început să aibă o poziție centrală, a devenit o marfă extrem de căutată de toată lumea, apreciată deopotrivă de mase și elite. Țările care o posedau au devenit "avansate", "civilizate", cele care nu o aveau au devenit "înapoiate", "primitive" sau "necivilizate". Această etichetare a fost rezultatul căutării unui principiu justificator potrivit căruia beneficiarii noii civilizații tehnologice și-au echivalat succesul cu virtutea morală și au fost gata să echivaleze insuccesul industrial al altora sau nedesprinderea lor de economia tradițională cu lipsa de morală a acestora. Un exemplu tipic în acest sens îl oferă David Apter care și-a focalizat cercetarea din perspectiva teoriei modernizării asupra sistemelor politice și istoriei democrației. El a propus un triptic care subzistă în mentalitățile colective până astăzi și anume: democrație - bună guvernare – eficiență și modernitate. Un alt gânditor interesant, din păcate mai puțin cunoscut în mediul nostru, David McClelland a abordat chestiunea modernizării din perspectiva psihologiei sociale și a teoriei motivării. El era tranșant atunci când afirma că modernizarea nu poate avea loc decât atunci când o societate va prețui îndeajuns inovarea, succesul individual și spiritul întreprinzător. Concluzionând abrupt poate și cu riscul asumat al unui reduționism putem afirma că: Politica modernizării a avut drept scop nu numai transferul de tehnologie și a modului propriu de producție, ci și a idiomului liberal și al instituțiilor de tip occidental.

Astăzi deși teoria modernizării nu mai este la fel de des vehiculată, a ieșit oarecum din "modă" - în contextul transformărilor de după 1989 din centrul și estul continentului ea este "acoperită" și uneori subsumată de "tranzitologie". Dintre numele reprezentative ale celor care au preferat să aprofundeze sau să reflecteze asupra teoriilor modernizării și în secolul al XXI-lea amintim pe americanii David C. Engerman și Nils Gilman pe germanul Peter Wagner sau pe Waltraud Schelkle. O mențiune aparte merită Peter Wagner care vede în modernizare o serie de procese îngemănate și nu un singur cuprinzător proces la scară globală. În general, noi adepți și teoreticieni ai modernizării

pornesc de la două prezumții care ne permit o încercare de taxonomie: Unii sunt aceia care consideră că limitele tehnologice sunt cele care contenționează interacțiunea umană, dictând astfel ritmul și intensitatea modernizării; în timp ce, cei care li se opun consideră că modernizarea nu este decât produsul direct al planificării umane conștiente.

Modernizarea include tot ceea ce noi numim: **industrializare**, **raționalizare**, **secularizare** și **birocratizare**. În pandant cu astfel de procese asistăm și la **urbanizare**, dar și la **asimilare** și **omogenizare socială**, la simplificarea aparentă uneori a structurilor societății și la transferul petrecut la nivelul modului în care drepturile și libertățile individuale trec din sfera dreptului, a raporturilor juridice, în sfera politicului și ideologicului. Modernitatea are ca proprietate fundamentală *reflexivitatea* așa cum ne-o dovedește Anthony Giddens. Ea nu se limitează la reinterpretarea și clarificarea tradițiilor, ci caută să instituie mereu noi instituții și practici sociale pe baza noilor informații și cunoștințe. Altfel spus, modernitatea se constituie pe baza cunoașterii rațional elaborate și evaluate. Reflecția cognitivă și raționalitatea institutivă sunt cosubstanțiale și definatorii modernității. O altă dimensiune - importantă de explorat în ceea ce privește procesul modernizării în ansamblul său - este aceea a relației dintre **modernizare** și **democratizare**, element fundamental care definește organizarea democrat liberală a statului în accepțiunea occidentală.

Occidentalizarea, *westernization* în lumea anglo-saxonă, este pe de altă parte un concept care descrie un model mimetic de adaptare a unor valori, principii și norme care sunt transplantate cu mai mult sau mai puțin succes în spații și societăți unde fundamentele dezvoltării istorice nu ar fi permis în mod “natural” o asemenea evoluție într-o secvență cronotopică sincronă cu aceea a lumii occidentale. Mai mult poate decât modernizarea, occidentalizarea presupune un fenomen al aculturației rapide inclusiv preluarea unor habitudini care țin de sfera privată a vieții individului și a colectivității. Desigur această preluare este mai totdeauna înfăptuită într-o manieră *sui generis*, cu rezultate inegale și afectând inițial doar “insule” ale societăților gazdă. Occidentalizarea este un proces cu puternice implicații trecând, aproape fără excepție, la debut printr-o “fază șoc” așa cum ne descrie procesul Philip Conrad sau J. M. Roberts. Conceptul occidentalizării are o strânsă legătură cu acela al europeanizării și mai nou al globalizării. În mod evident și acest concept ca și acela al modernizării sunt încărcate etic și axiologic cu o notă în plus pentru occidentalizare. De regulă, occidentalizarea a fost atașată colonialismului și expansiunii, mai totdeauna violente, a lumii apusene în varii teritorii și spații ale mapamondului. Spre deosebire de occidentalizare, modernizarea este în esență de natură ne-ideologică. Ea depinde mai ales de interdependența culturală și economică decât de dominarea culturală și economică, de diversificare și racordare mai degrabă decât de integrare și unificare.

În cazul României dezbateră modernizare și/sau occidentalizare este extrem de importantă. Modul în care România modernă s-a încadrat în tiparele europene din veacul naționalităților, ritmul și maniera în care s-au petrecut toate acestea, sunt exemple peremptorii. Cadrele moderne ale societății noastre și ale statului român a cărui centralitate a fost privită întotdeauna ca o condiție *sine qua non* a dezvoltării s-au forjat și articulat într-un mediu și un timp în care concepte precum modern și civilizată căpătaseră deja puternice conotații axiologice. Formele și maniera în care **democratizarea** a acompaniat procesul occidentalizării și al modernizării este un alt domeniu de interes pornind de la realitatea instituționalizării puterii politice la noi. Democratizarea societății

românești s-a făcut, în măsura în care acest lucru a fost posibil, în exclusivitate pornind de sus în jos și având drept nucleu autoritatea statului. Spectrul relațiilor juridice din societatea noastră în secvența cronotopică despre care vorbim ne dezvăluie că în acest domeniu asistăm la o occidentalizare rapidă, la impunerea uneori superficială a unor norme și valori de strictă proveniență occidentală. În domeniul vieții culturale procesul occidentalizant este evident la debutul perioadei despre care vorbim, pentru ca, mai târziu fondul primar, autohton să tempereze excesele unui mimetism exagerat.

În ceea ce privește tema proiectului nostru de cercetare ni s-a părut de maximă importanță definirea și stabilirea unor raporturi precum cele dintre naționalism și stat, modernizare, religie, societate civilă. Naționalism - Stat. Astăzi, națiunea și statul sunt văzute într-o legătură organică deși marea majoritate a statelor sunt de fapt, multietnice sau multinaționale. Ce rezultă cu evidență de aici este puterea extraordinară exercitată de principiul naționalităților în lumea modernă, principiu fără de care aproape nici un stat contemporan nu s-ar putea legitima în comunitatea internațională. Potrivit lui William McNeill această situație este în flagrantă contradicție cu realitățile istorice anterioare, când structurile poli sau multietnice erau norma. Acest principiu și-a găsit deplina expresie în cursul ultimelor două secole. Așa se explică de ce statul modern are vădită înclinație de a se confunda cu națiunea: "o comunitate politică imaginată" după expresia lui Benedict Anderson, cea căreia i se acordă loialitatea, devoțiunea, dragostea, pasiunea uneori. În multe cazuri, procesul afirmării ideii naționale și a națiunii s-a desfășurat simultan cu cel al formării statului modern - cazul românesc fiind un bun exemplu - lucru ce a determinat inseparabilitatea tratării celor două aspecte ca fețe ale aceleiași medalii. Spus altfel, structurile statului modern nu pot funcționa și nu pot fi umplute cu altceva decât cu "conținuturi" naționale. Etapele tercerii la statul modern sugerate de Joseph R. Strayer ar fi: a) existența unei continuități spațio-temporale și a unui centru motor în procesul creării statului; b) existența unor instituții permanente acoperite de o birocrație specializată și eficientă; c) posibilitatea de a asigura loialitatea indivizilor față de stat și, în acest sens, subordonarea celorlalte loialități (familie, religie, regiune etc.) celei față de stat; d) apariția ideii de suveranitate în sens modern. La cele de mai sus, am adăuga noi ca imperios necesară apariția mecanismului monopolului (teritorial, economic, cultural, politic) cu pandantul său: instituționalizarea birocratică a puterii. Integrarea teritorială și socială constituie, în fapt, factori favorizanți ai afirmării naționale. Din această perspectivă, comparând cazul românesc cu cel al celorlalte state europene vom fi surprinși de multitudinea similitudinilor existente. Spunem aceasta deoarece există încă mulți istorici care văd în centrul și estul continentului doar realități retardate sau, eventual, numai un mimetism lipsit de fundamente. Unul din autorii care au încercat să relaționeze cu mai multă profunzime relația naționalism - stat a fost Stein Rokkan care, spre deosebire de Charles Tilly și Immanuel Wallerstein, a dezvoltat un model politic teritorial bazat pe centralitate și periferialitate în care axa demersului s-a bazat pe penetrare, standardizare, participare și redistribuție. Cu toate acestea, modelul său cuprinde prea multe generalizări și este prea descriptiv căzând în falsa dilemă: ori statul creează națiunea, ori națiunea creează statul. Cum se poate constata și în cazul istoriei noastre, cele două procese - formarea statului modern, respectiv a națiunii - au fost interdependente și s-au potențat reciproc. Competiția și lupta dintre state a însemnat pe termen lung că unele și-au mărit întinderea, în timp ce altele au dispărut sau și-au diminuat teritoriile, iar dezvoltarea grupurilor - comunităților - etno-naționale s-a petrecut

adesea sub presiuni exogene, chiar în lipsa unor state moderne care să faciliteze acest proces. În disputa mereu prezentă și actuală privitoare la națiune ca o constantă sau o variabilă în relație cu statul, majoritatea autorilor sunt înclinați să acorde prioritate structurilor politice asupra conținuturilor și formelor ideologice. Se afirmă că statul prin forța de care dispune își poate asigura loialitatea cetățenilor și că procesul omogenizării naționale nu este o sarcină prea dificilă pentru acesta. Concluzia noastră este că, chiar dacă principiul naționalităților a înflăcărat imaginarul european modern, ceea ce a rezultat nu a fost un peisaj uniform de state națiune ci un amestec uneori confuz, în care limitele teritoriale nu s-au suprapus exact cu cele naționale. În ultimele două secole am fost martorii procesului prin care structuri politice (state) au fost puternic influențate de atotcuprinzătoarea ideologie națională. Cuvântul de ordine al modernității: nici o națiune fără un stat și fiecare națiune un stat, a rămas încă un miraj în numele cui a curs și va mai curge mult sânge. Naționalism - modernizare. Multă vreme, mai precis până în anii '20 ai secolului trecut, preocuparea pentru studierea unei eventuale legături între naționalism și modernizare a lipsit cu totul. Aceasta deoarece sociologia "clasică" a ignorat rolul naționalismului considerându-l ca o relicvă destinată dispariției. Mai mult, gânditorii liberali ai secolului trecut, avocați ai liber-schimbismului, au văzut în naționalism doar protecționism economic și bariere în calea comerțului liber, deci au considerat și ei naționalismul ca fiind perimat și neavând nimic de-a face cu modul în care percepeau ei modernitatea. O perspectivă oarecum similară au avut-o primii teoreticieni ai modernizării care au considerat că naționalismul are un rol de jucat numai în faza incipientă a acestui proces. Cel mai ilustru exemplu în acest sens l-a oferit Karl Deutsch, care susținea că procesul modernizării parcurge două etape: pe de o parte, procesul **mobilizării sociale**, care slăbește vechile legături tradiționale prin expunerea populației la noile condiții socio-economice ale modernizării iar, pe de altă parte, **asimilarea** politico-culturală obținută prin sistemul educațional și mas-media care creează noi legături la nivelul social. În această teorie, funcția naționalismului este să ușureze pătrunderea modernității și să ofere o oarecare coerență la nivel social. În ultimă instanță, după desăvârșirea procesului de *nation-building* (construcție națională), nu ar urma pe drumul modernizării decât realizarea societății globale într-un stat mondial. În opoziție cu teoria lui Karl Deutsch care sublinia funcția asimilatoare a naționalismului și rolul său în crearea unei noi identități pe fondul modernizării, Ernest Gellner subliniază că datorită dezvoltării inegale naționalismul are la bază interese pragmatice Școala marxistă clasică, care a propus și ea un model al modernizării, a văzut în naționalism o forță care eventual va dispărea în cursul procesului de modernizare. Curentele neomarxiste contemporane au creditat valoarea indiscutabilă a naționalismului practicat de mișcările de eliberare din țările subdezvoltate, acceptând mixtura între naționalism și socialism ca o reacție deplin justificată față de imperialism și colonialism, ca un posibil factor declanșator al modernizării. O altă categorie importantă de autori care au relaționat modernizarea și naționalismul a fost aceea a adepților modelului centru-periferie în dezvoltarea istorică a umanității. Dintre ei amintesc pe Michael Hechter și Robert Lafont care au încercat aplicarea acestui model al "colonialismului intern" sau al "diviziunii culturale a muncii" inclusiv la spațiul european.

Comun tuturor teoriilor prezentate sumar de mine este faptul că naționalismul este relaționat cu modernizarea doar în primele etape ale acesteia și că o posibilă explicație a persistenței lui ar fi aceea a dezvoltării inegale sau difuziunii inegale a modernizării. Ne

apare evident faptul că toți acești teoreticieni consideră naționalismul ca o reacție răspuns la crizele declanșate de procesul modernizării. În opinia noastră relația naționalism - modernizare este una definitorie pentru evoluția societății românești în ultimele două secole. Naționalismul nu este rodul exclusiv al modernizării și nici nu este singurul răspuns la crizele pe care aceasta le provoacă. Există o interdependență între cele două fenomene, dar relația dintre ele nu este una neaparat organică. **Naționalism - Religie.** O relaționare directă a naționalismului cu religia poate părea deplasată în contextul în care cei doi termeni puși în discuție au un orizont aparent atât de diferit. Totuși, vorbind despre naționalism, despre modul în care acesta a interacționat cu procesul modernizării în care am inclus și latura secularizantă a acestuia, lămurirea este necesară. Câteva similitudini apar ca evidente între naționalism și religie în perioada modernă. Astfel, ambele oferă individului un cadru social de referință și, în același timp, îi solicită devoțiunea față de acest cadru. Ambele pot deveni exclusive și totalitare în dezideratele lor. Putem spune că ambele din punct de vedere psihologic favorizează credința în defavoarea cunoașterii și inima în fața rațiunii. Ducând raționamentul de mai sus la extrem putem vedea în naționalism echivalentul funcțional al unei religii, o religie "seculară", în care Dumnezeu este încarnat în națiune. Într-adevăr, naționalismul ca și religia are un ritual al său și ambele fac apel la afectele intime ale ființei umane. Naționalismul s-a spus, operează la același nivel ca și religia: acela al emoțiilor profunde, elementare. În viziunea naționalismului, națiunea, ca și biserica în religie, devine un grup de "aleși". Națiunea oferă ritualuri, satisfacții emoționale, dă "credinciosului" sentimentul apartenenței la un grup ușor identificabil. Așa cum se poate observa, națiunea modernă împărtășește cu religia o serie de aspecte comune: are scrieri sfinte, sfinți, martiri, eroi, zile de sărbătoare și comemorare, jurăminte, steaguri, etc. Religia s-a transformat într-un model pentru naționalism și, mai mult, a devenit un aliat puternic al acestuia. Evident, comparat cu religia, naționalismul este relativ "slab" în ceea ce privește doctrina dar este puternic în aspectele sale mitologice, etice și în forma pe care o îmbracă în cadrul societății. Naționalismul combinat cu mesianismul și religia a fost unul din ingredientele de bază al unor regimuri totalitare pe care le-au experimentat țările lumii în secolul trecut. Ceea ce este specific atât în Occident, cât și în Răsărit este faptul că treptat oamenii au început să prețuiască atitudinea față de religie și nu față de conținutul acesteia. Cetățenii statelor moderne au dobândit, în general, un grad de autonomie morală care a impus distanțarea lor de preceptele și dogmele religioase. Concluzionăm subliniind faptul că în ciuda aparențelor, cel puțin din punct de vedere funcțional, între naționalism și religie există o relaționare care adesea a fost ocultată și care are un rol deosebit de important în înțelegerea modernității și a naționalismului. Naționalism - Societate civilă. Legătura dintre naționalism și societatea civilă nu este subliniată decât rareori, din cauza "luptei" care se desfășoară între aceasta și stat. Trebuie însă de precizat că societatea civilă a avut un rol extrem de important în nașterea și afirmarea naționalismului - cazurile Germaniei și Italiei fiind exemple ilustrative. *Risorgimento*-ul italian poate avea un corespondent - în cazul nostru - cu generația pașoptistă, cea care a împărtășit și difuzat pe larg idealurile naționale, precum și cu cea imediat următoare ei, când **românismul** a început să-și facă simțită prezența în medii din ce în ce mai largi. Pentru a fi deplin, naționalismul are nevoie - în opinia mea - cel puțin de o societate civilă incipientă. Societățile, asociațiile, grupurile organizate, toate au un rol excepțional în promovarea ideilor de factură națională în tot cursul ultimelor două secole. Acolo unde acestea au fost numeroase și

active, unde statul a acceptat "competiția" în cadre democratice, societatea civilă a fost fermentul și vehiculul amorsat de intelectualitate și elită pentru îndeplinirea "redeșteptării naționale". De abia târziu, în contemporaneitate, societatea civilă a început să vină în contradicție cu aspectele factice generate de naționalism. Încă odată, naționalismul are nevoie de societate civilă pentru a se afirma pe deplin.

La finele investigației consacrate modului în care naționalismul s-a relaționat cu pilonii fundamentali ai lumii și construcției politice moderne concluzia nu poate fi decât una: prin sorgintea sa în suveranitatea populară, prin vocația egalitară, prin potențialul uriaș de a crea mituri și fantasmе, în fine, prin caracterul proteiform și marea capacitate de adaptare, naționalismul este un ingredient important al lumii moderne și contemporane.

În legătură cu modul în care am definit modernizarea, occidentalizarea, democratizarea și raporturile dintre aceste concepte, naționalismul în raporturile lui cu statul, modernizarea și societatea civilă am dezvoltat design-ul cercetării noastre pornind de la modul în care a evoluat situația demografică a grupurilor etnice trăitoare la Est de Carpați în secolele XIX- XX. Pornind de la catagrafiile începutului de secol al XIX-lea și trecând prin recensămintele succesive organizate în Vechiul Regat, în România întregită și, mai apoi în România „democrat populară” și socialistă am stabilit în raport cu evoluția ponderii grupurilor etnice minoritare o periodizare inedită (de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și până la momentul adoptării Regulamentului organic în Moldova, de la perioada regulamentară la dobândirea independenței tânărului stat național român, din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și până la sfârșitul primului război mondial, perioada interbelică, perioada celui de-al doilea război mondial și începutul comunizării țării și, în fine, perioada democrației populare și socialismului) cu valoare euristică. Această periodizare în raport cu evoluțiile demografice și statutul juridic al grupurilor etnice minoritare reprezintă o noutate care include momentele de mobilitate demografică accentuată ale acestora și servește drept premisă cercetărilor ulterioare în acest domeniu. Cercetarea noastră a stabilit ponderea demografică și evoluția în timp a următoarelor grupuri etnice minoritare: evrei, germani, romi, ucraineni, greci, bulgari, sârbi, italieni, francezi.

În ceea ce privește legislația și actele normative privitoare la grupurile etnice minoritare analizate în secvența cronotopică de care ne ocupăm au fost identificate și puse în evidență în mod cvasi-exhaustiv actele emise de legiuitori. S-a alcătuit o bază de date în acest sens necesară derulării proiectului nostru. Ea include documente juridice interne și documente juridice externe (în principal tratate încheiate de România în care sunt prevăzute clauze privind grupurile etnice minoritare).

Din punct de vedere cantitativ membrii echipei de cercetare au publicat studii în reviste cotate în baze de date internaționale (2) capitole în cărți apărute în străinătate (1) au coordonat volume de studii (2) au publicat studii în volume apărute în țară (10) au trimis spre tipar în vederea publicării 3 studii, au organizat un simpozion intitulat „Dilemele conviețuirii în procesul modernizării societății românești” în cadrul Zilelor Academice Iașene (18 sept.), au prezentat 16 comunicări la sesiuni de comunicări naționale și internaționale. Titlurile tuturor acestor studii publicate și a comunicărilor se regăsesc *in extenso* în Procesele verbale de avizare internă a rezultatelor obținute în cursul desfășurării proiectului de cercetare în anul 2009.

Dr. Cătălin Turliuc, c.s. I, director de proiect